

Мінотавр

Фрідріх Дюрренматт

Присвячую Шарлотті

Істота, яку дочка бога Сонця Пасіфая народила після того, як її, на її ж таки бажання, сховали до опудала корови і її покрив присвячений Посейдонові білий бик, сиділа, проспавши кілька довгих років тривожним сном серед корів у корівнику й тим часом вирішивши, на підлозі в лабіринті, куди її притягли на налигачі, ставши довгою вервечкою, аби не заблукати, Міносові слуги. Той лабіринт — його збудував Дедал, щоб захистити людей від цієї істоти, а істоту від людей, — являв собою споруду, з якої ніхто, ступивши до неї, вже не міг знайти дороги назад і незліченні стіни якої, що впирались одна в одну, були дзеркальні, отож істота сиділа й дивилася не тільки на своє відображення, а й на численні відображення своїх відображень. Вона бачила силу-силенну істот — таких, як сама, а коли відверталася, щоб на них не дивитись, то знов бачила перед собою силу-силенну таких самих, як вона, істот. Її оточував світ, повний істот, що сиділи, зіщулюючись, на підлозі, але їй було невтямки, що й сама вона — істота. Вона була, мов запаморочена. Істота не знала, ні де вона, ні чого хотіли оті зіщулені істоти довкола; може, їй усе це тільки снилося, хоч вона й не знала, що таке сон, а що — дійсність. Часом вона підхоплювалась — мимоволі, силкуючись прогнати геть отих зіщуканих істот, але водночас підхоплювались і її віддзеркалення. Вона нахилилась, і разом з нею нахилились і її відображення. Їх просто годі було позбутись. Істота втуплювалась в одне з віддзеркалень, що, як їй здавалося, було до неї найближче, поволі задкувала, й тоді і її віддзеркалення задкувало від неї; вона впиралася правою ногою в стіну, рвучко оберталася і опинялася віч-на-віч зі своїм відображенням, нарешті обережно відповзала назад, і її відображення теж відповзало від неї. Мимохіть істота починала обмацувати свою голову, і так само, як вона, голову собі обмацували її віддзеркалення. Вона зводилася на ноги, і разом з нею на ноги зводилися її відображення. Істота оглядала себе від ніг до голови й порівнювала своє тіло з тілом своїх віддзеркалень, і ті оглядали себе з ніг до голови й порівнювали своє тіло з її, і так вона, роздивляючись себе і свої відображення, виявила, що створена так само, як і її відображення. Її істота вирішила, що вона — одна з багатьох подібних істот. Обличчя її прибрало привітнішого вигляду, і обличчя її віддзеркалень прибрали привітнішого вигляду. Вона помахала їм рукою, вони помахали їй у відповідь, вона помахала правою рукою, вони — лівою, але вона не знала, ні що таке правий бік, ні що таке лівий. Істота потяглася, розпростерла руки, ревнула, і разом з нею потяглися, розпростерли руки й ревнули численні оті подібні істоти, і луна тисячоголоса відбилася

від стін, і тому рикові, здавалося, не буде кінця-краю. Істоту сповнило щасливе почуття. Вона ступила до сусідньої скляної стіни, назустріч їй ступило одне віддзеркалення, тоді як решта віддзеркалень одночасно відступили від неї. Істота торкнулася свого віддзеркалення правою рукою — торкнулася лівої руки свого відображення, яке виявилось гладеньким і прохолодним, і на очах у неї у віддзеркаленнях одні віддзеркалення торкнулися інших. Істота, обмацуючи гладенькі дзеркала й щоразу накриваючи правою рукою ліву руку свого відображення, побігла вздовж стіни, разом з нею побігло її відображення, і коли вона завернула за другий бік дзеркальної стіни, разом з нею завернуло і її відображення. Істота заходилась пустувати, підстрибувати, перекидатися через голову, і разом з нею підстрибували й перекидалися через голову десятки, сотні віддзеркалень. А істота все бігала, перекидалася, вистрибувала, ходила на руках і так розпустувалася — адже всі оті віддзеркалення одночасно з нею робили те саме,— що вже почала здаватися сама собі наче заводієм, ба більше — наче богом, якби вона взагалі знала, що таке бог, і оця її дитинна радість помалу оберталася на ритмічний танок істоти з її віддзеркаленнями, що були почасти дзеркальними відображеннями, почасти віддзеркаленнями віддзеркалень, ідентичними з істотою і далі віддзеркаленими у віддзеркалених дзеркальних віддзеркаленнях, яким не було кінця-краю. Істота рушила, пританцьовуючи, своїм лабіринтом, рушила світом своїх віддзеркалень, і танцювала вона, мовби якась страхітлива дитина, танцювала, мовби якийсь страхітливий батько самої себе, вона танцювала у всесвіті своїх віддзеркалень, мовби якийсь страхітливий бог. Та раптом вона спинилася, завмерла, сіла навпочіпки, зачайлась і повела пильним поглядом довкола, і разом із нею зачайлися й повели очима довкола її віддзеркалення. Танцюючи, істота угледіла серед віддзеркалень, що танцювали, істот, котрі не танцювали й не були віддзеркаленнями, які корилися їй. Це була дівчина, віддзеркалена так само, як і істота, що сиділа навпочіпки. Гола, з довгими чорними косами, дівчина нерухомо стояла серед істот, що сиділи навпочіпки повсюди — перед нею, поруч із нею, позад неї, як повсюди стояла й вона — перед істотою, поруч із нею, позад неї. Дівчина, прикипівши нажаханим поглядом до істоти, що сиділа перед нею навпочіпки й була до неї найближче, не важилася поворухнутись. Дівчина знала, що тут навпочіпки сидить тільки одна істота, що решта таких істот — віддзеркалення, але дівчина не знала, де сама істота, а де — її віддзеркалення. Може, те, що сиділо перед нею навпочіпки, було істотою, може, її віддзеркаленням, може, віддзеркаленням її віддзеркалення — цього дівчина не знала. Вона знала тільки, що її спроба втекти від істоти привела її до тієї істоти, і поруч з істотою, що сиділа навпочіпки, вона бачила свої відображення, а трохи далі бачила свої відображення ззаду, а поруч — відображення застиглої істоти ззаду, і цим відображенням у безконечних переходах не було кінця-краю. Згорнувши на грудях руки, дівчина заворожено дивилася на істоту, що й далі сиділа перед нею навпочіпки. Їй здавалося, що до цієї істоти можна доторкнутись. Дівчині здавалося, що вона навіть відчуває її подих і чує, як вона сопе. Істота мала могутню, вкриту бляклою ясно-бурою шерстю голову, як у тура,— лоб високий, широкий і зарослий скуйовдженим кучерявим

волоссям, роги короткі й вигнуті так, що їхні кінчики були над коренями, червонясті очі на такому черепі здавалися замалими, були банькаті й якісь незбагненні. М'яко загнутий масивний ніс завершувався косо посадженими ніздрями, з рота звисав довгий синювато-рожевий язик, а нижче теліпалася схожа на косу борода, що злиплася від слини. Все це було б іще стерпне — нестерпний був перехід цього бика в людину. На бичачому черепі кошлатилася копиця збитої і витертої шерсті, а далі з довгої щетини витикалися дві людські руки, які впиралися в скляну підлогу. Здавалося, ця страшна голова й спина над нею виростають із тіла чоловіка, що присів навпочіпки перед дівчиною, і поруч із нею, і позад неї, щомиті ладен стрибнути. Мінотавр підвівся. Він був просто-таки величезний. Раптом він збагнув, що, крім мінотаврів, поруч є ще щось. Світ його став удвічі багатшим. Він бачив віддзеркалені повсюди очі, вуста, розпущені довгі чорні коси, що спадали на плечі, бачив білу шкіру, шию, перса, живіт, лоно, стегна, бачив, як усе це переходить, переливається одне в одне. Мінотавр рушив до дівчини. Вона відступила від нього, тоді як в іншому місці ступила до нього. Дівчина кинулася лабіринтом тікати, і мінотавр погнався за нею. Здавалося, то якийсь буревій перемішав мінотаврів і дівчат — таким вихором вони пролітали одні крізь одних, розпадалися, розсипалися і знов злітались, і коли дівчина нарешті опинилася у нього в руках, коли він ураз відчув її тіло, її теплу, рясно окроплену потом плоть, а не тверде скло, яке мацав доти, то зрозумів — якщо про мінотавра взагалі можна так сказати,— що досі жив у світі, де були самі мінотаври, кожен замкнений до скляної в'язниці, а тепер ось він відчув чийсь тіло, відчув чиюсь плоть. Дівчина вивернулася з його рук, і він не став її тримати. Не спускаючи з нього великих очей, вона ступила назад, а коли він пустився в танок, також почала танцювати, і віддзеркалення обох танцювали разом із ними. Він танцював танок своєї потворності, вона — танок своєї краси, він танцював на радощах від того, що знайшов її, вона танцювала від жаху, що він знайшов її, він танцював танок свого порятунку, вона — танок своєї долі, він танцював танок своєї жаги, вона — своєї цікавості, він танцював танок свого потягу, вона — свого спротиву; танцюючи, він проникав у неї, а вона обвивала його руками. Танцювали вони, танцювали їхні віддзеркалення, і мінотавр не знав, що взяв дівчину, не міг він і знати, що вбив її,— адже він не знав, що таке життя, а що — смерть. Усередині в нього не було нічого, крім шаленого щастя, поєднаного з шаленою насолодою. Взявши дівчину, він заревів, і в дзеркалах мінотаври взяли дівчат, і те ревіння обернулося в моторошний рик, несвітений світовий рик, немовби вже не було нічого, крім цього рiku, що змішався з криком дівчини, а потім мінотавр випростався на підлозі, і в дзеркалах лежали мінотаври, і голе біле тіло дівчини з великими чорними очима лежало на підлозі й відбивалося в стінах. Він узяв, тоді відпустив ліву руку дівчини, рука впала, взяв і відпустив праву руку, вона також упала, і докруг попадали на підлогу руки. Мінотавр заходився облизувати дівчину своїм величезним синювато-рожевим язиком, він лизав її обличчя, перса, але дівчина лежала й не ворушилась, і не ворушилась жодна дівчина довкола. Він перекотив її рогами з боку на бік — дівчина не поворухнулась, не поворухнулася жодна дівчина докруг. Мінотавр підвівся,

роззирнувся довкола, і повсюди стояли мінотаври й роззиралися довкола, і повсюди в ногах у них лежали білі дівочі тіла. Він нахилився, підняв дівчину, заревів, жалібно застогнав, підніс дівчину на руках до темного неба, і повсюди понахилилися мінотаври, попідіймали дівчат, заревіли, жалібно застогнали, піднесли дівчат до темного неба, а тоді він поклав дівчину серед скляних стін, ліг поруч і заснув, і разом з ним полягали й позасинали решта мінотаврів, випроставшись на долівці, встеленій голими білими дівочими тілами. Мінотавр спав, і йому снилася дівчина з чорними кісьми й великими очима, і він наздоганяв її, грався з нею, обіймався, кохавсь, а коли нарешті розплющив очі, то відчув, що на грудях у нього в злиплій бороді щось шкрябається кігтями. Воно черкало крилами по його вологих ніздрях і стромляло свою невеличку голівку з голою жовтувато-білою шиєю, червоними очицями й химерно загнутим могутнім дзьобом кудись поруч, збоку. На стінах довкола було видно силу-силенну крил, ший, очиць та дзьобів, цілі хмаровища всього цього кружляли над ним, запинаючи собою сірий світанок, кидалися вниз, дзьобали, рвали, шматували, цмокали, порпалися, жерли, пронизливо скрикували, відлітали, поверталися назад, знов шугали вниз і, здіймаючись та сідаючи, віддзеркалювалися в стінах, і мінотавра так заколисувало те шугання й змахування крил, що він не міг збагнути, чому все оте шугає вниз, що воно там клює, довбе, чому злітає, кружляє, і коли воно, кружляючи все вище й вище, зникло в тепер уже осяяній порожнечі вранішнього неба, крізь скляні стіни просоталося сонце, запаливши в мінотавровому мозку свій образ — образ величезного обертового колеса, яке обсіпало небесну баню огненними стрілами, виявляючи так свій гнів через блюзнірський вчинок власної дочки Пасіфаї, яка на кривду богам і прокляття людям породила істоту, приречену бути не богом, не людиною і не твариною, а лише мінотавром, безвинним і винним водночас. Він подивився на те неосяжне колесо, що котилося вгору, заплющив очі, проте бачив його й далі — колесо прокляття, яке тяжіло над ним, колесо його долі, його народження й смерті, колесо, що палало в його мозку, хоч він і не знав, що таке прокляття, доля, народження й смерть, колесо, яке котилося по ньому, колесо, котиться в якому судилось і йому; лежачи отак, мінотавр, обпалений сонцем і його тисячократ відбитим від стін промінням, раптом невиразно розгледів біля себе чиюсь ногу, схожу на його власну. Він подумав, що то дівчина, що вона знов почала рухатись і хоче з ним гратися. Він підвів голову й тепер побачив уже дві ноги, що відступили назад. Мінотавр устав. Перед ним стояла істота, подібна до дівчини, та все ж не дівчина; в лівій руці та істота тримала порваного плаща, а в правій — меча, але мінотавр не знав, ні що таке плащ, ні що таке меч, він знав тільки — адже в сліпучому сонячному світлі стіни вже не віддзеркалювали жодної картини,— що мінотаври й дівчата покинули його, а дівчина, котру він узяв, знов, мабуть, почала рухатись і пішла собі, бо поруч її вже не було. Він опинився за межами свого світу мінотаврів і зостався сам з істотою, що, не спускаючи з нього очей, відходила назад, зупинялась, потім знову рушала в його бік і знов відступала. Мінотавр пішов до неї, сповнений доброзичливого почуття, хоч і не мав уявлення, що таке доброзичливість, бо це почуття відрізнялося від того, яке він мав до дівчини, і було не таке нестримне, не

таке пожадливе. Він уже наперед радів нагоді погратися з цією істотою, побігати за нею в хідниках, може, вона відведе його до інших мінотаврів і до дівчат та істот, таких самих, як і оця нова. Але тепер з нею треба обходитись обережніше, ніжніше, а то й вона перестане рухатись. Мінотавр задоволено засопів і, коли істота знову змахнула плащем, пустився в танок. На тлі стін, що блищали в сонячному світлі, обоє рухалися, мов тіні,— мінотавр, що танцював, підскакував, дрібно притупував ногами та приплескував собі в долоні, а істота, що махала плащем, підступала, відступала назад, раз у раз вимахувала мечем, якого принесла до лабіринту під плащем, щоб убити мінотавра, і тепер, опинившись перед Ним і бачачи, який він простодушний, відчувала сором. Мінотавр, притупуючи ногами й приплескуючи в долоні, обійшов істоту колом. Він танцював на radoшах, що тепер уже не сам, танцював з надією знайти ще мінотаврів, дівчат та істот, схожих на цю, з якою тепер танцював. Танцюючи, він забув про сонце, забув про прокляття. У цю хвилину він був саме втілення веселощів, привітності, легкості й ніжності. Він танцював, а істота пильно за ним стежила, раз у раз відскакуючи від нього, і коли сонце схилилося нижче, разом з незліченними його віддзеркаленнями на стінах з'явилися й відображення мінотавра та істоти. Мінотавр танцював, щасливий, що знайшов мінотаврів та нових істот, а незабаром знайдеться й дівчина, яку він узяв і яка спершу залишилася лежати нерухомо, а потім пішла геть, і знайдеться й решта дівчат, що їх узяли мінотаври і що потім також спочатку знерухоміли, а тоді пішли геть. Пританцювуючи, обидва то сходилися ближче, то розходились, і зображення в дзеркалах також сходилися, затуляли й протинали одне одне. Повсюди танцював, кружеляв навколо себе самого мінотавр, і повсюди підскакував до нього й відскакував юнак — то присідаючи на пружних ногах, то стрибаючи, мов цапок, то очікувально завмираючи й прицілюючись, і коли сонце закотилося за лабіринт і стіни відбили темно-червону заграву, він таки завдав удару, тоді відскочив, прихилився до стіни й утупився в мінотавра. А той, пританцювуючи, ступив з мечем у грудях ще кілька кроків, потім зупинився, витяг правицею з грудей меча, зчудовано подивився на нього, схопився лівою рукою за груди, з яких сочилось щось чорне, відкинув меча вбік — так, що він аж ковзнув по підлозі,— притис до грудей і правицю, похитнувся, хотів був, здавалось, ступити крок, але так і не зрушив з місця. Мінотавр був спантеличений. Він не розумів, що то потекло в нього по руках, не розумів, що то за біль пік йому в грудях. Він тільки відчував, що ця істота, яка наскочила на нього й щось увігнала йому в тіло, не любить його так, як доти його любили всі — мінотаври, дівчина, дівчата, і коли він це відчув, у ньому прокинулася підозра, а позаяк він не вмів міркувати, то все це пропливало у вигляді картин у його душі, а не в свідомості, так ніби його почуття виливалися в своєрідному образному письмі. Може, та дівчина зовсім його й не любила і решта дівчат теж не любили мінотаврів, тим-то й позастигали нерухомо, а потім пішли собі геть. Може, вони належали отій новій істоті, що була схожа й усе ж таки не схожа на дівчину і мала майже таке саме міцне тіло, як і в нього, мінотавра, і яка накинулася на нього, як і решта нових істот накинулася на мінотаврів, що тепер, як і він, стояли, попритискавши

руки собі до грудей, і з них сочилося щось чорне; і коли з'явилося ще шестеро дівчат і шестеро юнаків, тримаючись за руки, і їхню вервечку в дзеркалах, здавалося, годі було перервати, скоріше навіть навпаки — у відблисках цього знаменного вечора вона стала удвічі, вчетверо, у стократ довшою, і коли вони побачили свого товариша, що стояв, прихилившись до стіни, чекаючи, коли ж мінотавр нарешті впаде, людинобикові здалося — якби ж він умів міркувати!— що все людство наступає на нього і хоче його знищити. Мінотавр нахилився. Він відчував загрозу і, щоб підбадьорити себе, своєму страхові протиставив гордощі — за те, що він — мінотавр, а все, що не мінотавр — то його ворог. Лише мінотаври мали право перебувати в лабіринті, у світі, крім якого іншого світу для нього, мінотавра, не було, адже в його пам'яті жеврів лише невиразний спогад про коров'яче тепло в корівнику, де він виріс. У ньому ворухнулася ненависть, що її відчуває тварина до людини, яка цю тварину приручає, знущається з неї, потім схоплює її, забиває і пожирає,— правічна ненависть, яка живе в кожній тварині. Очі в мінотавра налилися люттю. З рота в нього потекла піна, і коли юнак відступив від стіни, гадаючи, що завдав ворогові смертельного удару і той уже помирає, тим-то оце й схилився, і коли юнаки та дівчата, не помічаючи, який мінотавр розлютований, оточили його колом і на radoшах відчайдушно повели круг нього хоровод, усе швидше, все завзятіше, немовби святкуючи свій порятунок, усе безтямніше, не усвідомлюючи, що їхню згубу приховує в собі вже сам лабіринт,— адже якби цей людинобик навіть здох, то вони однаково не знайшли б дороги з хідників, утворених упертими одна в одну дзеркальними стінами,— повели хоровод, усе більше втрачаючи обачність, сп'янілі від своєї гаданої свободи, галасуючи й усе щільніше, все загрозливіше обступаючи мінотавра в чимдалі густіших сутінках, у яких він, мінотавр, бачив тільки людей і вже не бачив власних віддзеркалень, бо люди, що метушилися й вистрибували довкола, затуляли собою стіни лабіринту і мінотаврові відображення в них уже не відбивалися, мінотавр відчув, що вже й мінотаври зрадили його й покинули напризволяще. Він дико повів очима, засопів і нахилився ще нижче, а тоді напружив м'язи, рвучко випростався, підскочив до однієї з дівчат, підхопив її на роги й, раз у раз підкидаючи жертву вгору, зник разом з нею у лабіринті. Коли він, люто фиркаючи, повернувся з заюшеними кров'ю рогами — не раз-бо штурхав ними дівчину,— люди стояли, збившись у безвиразний тлум, а вгорі над ними на стінах примарними кетягами вже повсідалося голодне гайвороння — темний тлум над темним тлумом, і каркання, свист та пронизливі крики пернатого клубка змішувалося з зойками та стогоном нажаханих людей. Сонце, сховавшись за обрієм, ще кидало в цю ніч останні відблиски, а за лабіринтом уже сховався місяць. Мінотавр усе нападав, штурхав рогами в отой м'який клубок із білих тіл, перекидав їх з боку на бік, знову колов, порпався в них, тупав ногами, топтав їх, наколював на роги, шматував, розпорював, бив, а птаство довкола шугало вниз, клювало, клацало дзьобами, скреготало, рвало, чавкало, і охоплений криками та зойками людський клубок, в якому лютував мінотавр, уже ховався в густій хмарі галасливих стерв'ятників. Бородачі, строкаті королівські коршаки, білоголові сипи, чорні, вухасті, лисоголові грифи, кумаї, ворони й кондори

клювали це місиво, порпались і раз у раз зникали в ньому; а розлютований людинобик, невтомно завдаючи в усі боки ударів рогами, виривав з людського тлуму руки й ноги, спивав кров, трошив кості, розпорював черева й лона, аж поки безладне хмаровище з крил, хвостів, ший, очей, дзьобів, лап та кігтів розчинилося і зникло в місячному сяйві. Мінотавр залишився сам. Засліплений місяцем, він ледве розгледів на холодних стінах свої відображення — знову ті самі чорні тіні, що переходили одна в одну й зливалися в лабіринт тіней у лабіринті. Він звів догори руки, погрозово потряс кулаками, на когось посварився, і разом з ним руки позводили його віддзеркалення, потрясли кулаками, посварилися, і це так його розгнівало, що він, нахиливши свою бичачу голову, сліпо кинувся на найближчу до нього тінь. Він пробив наскрізь стіну, заходився розлючено шукати серед битого скла віддзеркалення — своє ж таки, власне віддзеркалення, що, як йому здалося, тепер було присипане склом. Мінотавр усе тицяв своєю величезною головою в підлогу й коли вгледів іще на одній стіні своє відображення, то знов нічого не міг збагнути і, рикнувши, так само рушив на стіну й ударив те відображення головою — так само, як і воно вдарило його головою. Мінотавр відлетів від стіни, втупився лютим поглядом розчервонілих очей первісного бика в своє віддзеркалення, що, як і він, втупилося в нього лютим поглядом розчервонілих очей первісного бика. Він знову кинувся вперед, ще дужче вдарив у стіну, ще дужче відлетів назад і впав на спину. Місяць висів усе ще десь за лабіринтом, але його сяйво проникало крізь стіни, і він відбивався в них круглоvidoю повнею, а його нерівний, ще не зовсім заокруглений бік був химерно побільшений, і цей місяць відбивався так багато разів, що мінотаврові здалося, ніби він дивиться в кам'яний всесвіт, покраяний рубцями. Поки мінотавр вдивлявся в цей місячний світ, у ньому раптом прокинувся страх, що його ворог тим часом звівся на ноги. Він перекотився долілиць, але той зрадливець, хоч на ноги й не звівся, так само лежав уже долілиць і позирав на нього, мінотавра. Мінотавр посунувся до свого відображення ближче, і воно теж посунулося до нього; він уже ладен був підхопитися й кинутись на супротивника, та, пригледівшись до нього пильніше, відчув, що й той ладен підхопитись — у його очах прозирає такий самий замір. Мінотавр придивився до обличчя зрадливця — все вкрите шерстю, широкий лоб порослий скуйовдженим кучерявим волоссям і присипаний цілою горою битого скла, що в місячному сяйві іскрилося синюватим блиском, короткі вигнуті роги, м'яко загнутий ніс, вологі ніздрі, довгий синювато-рожевий язик. Мінотавр засопів так, що від пари з його ніздрів запітніло дзеркало, до якого він оце підсунувся, і тепер йому вже не стало видно власного відображення; щоб розвіяти цей туман перед очима, він мимоволі провів рукою по вологому склу, і, коли за гладенькою холодною поверхнею раптом проступила величезна бичача голова зрадливця, мінотавр, вражений, інстинктивно буцнув головою, але влучив у стіну, а не в голову противника, що виявилася в стіні, а не поза нею. Мінотавр спантеличено завмер. Тоді відсунувся від стіни, ненависно глипнув на своє відображення, а те так само глипнуло на нього, зацідив правицею йому межі очі, воно зацідило йому лівицею, обидва кулаки поцілили один в один, потім кулаки зійшлися знов — наслідок той самий, тоді мінотавр заходився гамселити обіруч,

відображення — також, і кінець кінцем він просто-таки замолотив кулаками в стіну. Мінотавр вибивав свою лютю, свою жадоу мститися, нищити, вбивати, він вибивав свій страх, своє обурення, своє самоствердження. Та нараз мінотавр відчув, що істота, така сама, як і він, і все ж таки це — зрадник, бо істота інша, й усе, крім нього самого, йому вороже, бо тут ні на що не можна напасти, нічого не можна порвати. Уже від самого свого пробудження в лабіринті (а мінотавр усе ще не знав, що лабіринт належить йому, він відчував, що між ним і мінотаврами криється щось таємниче, щось стіноподібне, та позаяк він витанцьовував з ними як їхній заводій, їхній цар і бог, витанцьовував у світі мінотаврів, то не звертав на все це уваги; але тепер, після того, як він узяв дівчину, як притиснувся своїм тілом до її тіла і проник у неї, після того, як попроти́кав рогами й розметав тіла інших людей, і з них, як і з його тіла, текло щось червоне й тепле, мінотавр відчув, що ця істота перед ним — несправжня, і хоч вона його й зрадила, проте була, як і він, уся в битому склі, і його власне обличчя було, мабуть, так само вимазане кров'ю, як і обличчя в того зрадливця. Мінотавр обмацав своє обличчя й подивився на руки. Його обличчя також було закривавлене. Мінотавр недовірливо позирнув на своє відображення, вдаючи, начебто не звертає на нього уваги, і відчув, що воно здається чимось таким, чим насправді не є. Його охопили жах і цікавість водночас. Він сахнувся назад, його відображення зробило те саме, і мінотавр помалу почав здогадуватись, що ото перед ним — він сам-таки. Мінотавр спробував утекти, та хоч би в який бік він потикався, перед ним щоразу виростав він сам. Його частоколом оточував він сам, повсюди був він, йому не було кінця-краю, лабіринт віддзеркалював його до безконечності. Він відчував, що тут було не багато мінотаврів, а лише один, що була тільки одна істота, як і він був один, і ні перед ним, ні поза ним не було нікого іншого, що він — той єдиний, що був воднораз вигнанець і в'язень, що лабіринт існував задля нього, лише тому, що він народився, що така істота, як він, не має права на існування, лабіринт існував задля межі, покладеної між твариною та людиною і між людиною та богами, щоб у світі панував лад, щоб світ не обернувся на лабіринт і знову не запав у хаос, з якого колись постав; і коли мінотавр це відчув — то було не розуміння, а просто невиразний здогад, осяяння, а не усвідомлення, не людське пізнання в оболонці понять, а пізнання мінотавра, оформлене образами та почуттями,— він знесило впа́в. Лежачи — згорнений у клубок, як лежав колись у Пасіфаїному лоні,— мінотавр поринув у мрії і уявив себе людиною. Він мріяв про мову, про людське тепло, мріяв про дружбу, захисток, любов, близькість і водночас, мріючи, знав, що він — потвора, що йому повік не судилося сказати жодного слова, повік не судилося зазнати людського тепла, пізнати дружбу, любов, близькість; він мріяв так, як люди мріють про богів — з сумом людської особистості, з сумом тварини мінотавра. Тим-то Аріадні й здалося, що він просто Спить. Пританцьовуючи й розмотуючи клубок червоних вовняних ниток, вона підійшла до нього ближче і, не перестаючи пританцьовувати, майже з ніжністю намотала кінець тих ниток йому на роги, а тоді рушила, так само пританцьовуючи, по тих нитках назад із лабіринту, і коли мінотавр прокинувся,— а стояв уже прозорий, як скло, ранок,— то побачив, що до нього

підступає десятки разів відбитий у дзеркалах мінотавр, не спускаючи очей з червоної нитки, так ніби то — кривавий слід. Спершу мінотавр подумав, що це — його власне віддзеркалення, хоч він усе ще й не розумів, що таке віддзеркалення, але потім він збагнув, що той другий мінотавр підступає до нього, тоді як сам він лежить на підлозі. Це його спантеличило. Мінотавр підвівся, не помічаючи, що на рогах у нього намотано кінець червоної нитки. Той другий підступав усе ближче. Мінотавр скинув догори обидві руки — і той другий зробив те саме; у мінотавра закралася підозра, що той другий — може, все ж таки його власне віддзеркалення, але потім йому знову здалося, що той другий мінотавр скинув руки не одночасно з ним, адже звичайно всі віддзеркалення роблять це одночасно. Але ж він, мінотавр, міг і помилитись. Нарешті той другий мінотавр ступив крок, ніби пускаючись у танок, віддзеркалення зробили те саме, але цього разу багато віддзеркалень затанцювало з запізненням, мінотавр це добре бачив. Потім він знову застиг, спостерігаючи за тим другим мінотавром, що також зупинився. Мінотавр спробував міркувати. Він поволі, пильно придивляючись до того другого, ворухнув мізинцем правої руки, і це насторожило мінотавра, він аж розгубився, бо той другий, як йому здалося, ворухнув пальцем не на тій руці. Другий мінотавр уже стояв просто перед ним, однак це могло бути й віддзеркалення того мінотавра чи віддзеркалення його власного віддзеркалення, і тут, мабуть, не зарадиш собі навіть розмірковуваннями, адже той другий, якщо він був узагалі, мав таку саму голову, як і він, і тіло теж таке саме. Мінотавр ворухнув рукою, і той другий ворухнув тепер лівою рукою — майже одночасно, а може, й одночасно; і коли мінотавр перепробував уже все, що міг, то раптом побачив, що при боці в другого мінотавра чи при боці у віддзеркалення другого мінотавра висить якась річ, щось шкіряне, і хоч мінотавр і не знав, що воно таке, це свідчило про те, що напроти стоїть інший мінотавр чи його віддзеркалення. Мінотавр аж закричав чи то пак скоріше заревів, ніж закричав, протягло завив, замукав на радощах, що він уже не самотній, не вигнанець і в'язень водночас, що є ще один мінотавр, є не тільки його "я", а й чиєсь "ти". Мінотавр пустився в танок. То був танок дружби, танок захисту, любові, близькості й тепла, у тому танку він виливав своє щастя, почуття єднання, своє визволення, загибель лабіринту, нищівний розвал його стін і дзеркал. З червоною ниткою на рогах мінотавр танцював танок дружби між мінотаврами, тваринами, людьми й богами, танцював навколо другого мінотавра, який тим часом напинав ту червону нитку й діставав із шкіряних піхов меча, і мінотавр цього не помічав, і віддзеркалення одного кружляли навколо віддзеркалень другого, що напинали червону нитку й діставали з шкіряних піхов меча, і коли мінотавр кинувся в розкриті обійми того другого, щиро вірячи, що нарешті знайшов товариша, таку саму істоту, як і сам, і коли його віддзеркалення кинулися в обійми віддзеркалень того другого, цей другий завдав удару мечем, і його віддзеркалення також завдали удару мечем, і цей другий так влучно встромив меча в спину мінотаврові, що той умиць упав мертвий на підлогу. Тесей скинув з обличчя личину бика, і всі його відображення поскидали з обличчя личину бика, і тоді він, змотуючи в клубок червону нитку, зник з лабіринту, і всі його віддзеркалення,

змотуючи в клубок червону нитку, позникали з лабіринту, стіни якого вже не віддзеркалювали нічого, крім безмежного числа темних мінотаврових трупів. А потім, ще до сходу сонця, злетілися птахи.

З німецької переклав Олекса Логвиненко